

Індивідуальні стилі бойової діяльності юних шпажистів

Кривенцова І.В., Іванов О.В., Хворост М.В.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Анотація: *Мета:* дослідити методіку формування особистого стилю ведення бойової діяльності у юних фехтувальників. **Матеріал і методи:** в дослідженні взяли участь 23 шпажисти у віці 12-13 років. Дослідження тривало 10 місяців. Учасники тренувалися 3-4 рази на тиждень по 90 хвилин. Проведено аналіз спеціальної літератури, педагогічне спостереження, опитування тренера, батьків та спортсменів, складена психолого-педагогічна характеристика кожного шпажиста. Оцінка запровадженої методіки здійснювалася за допомогою аналізу динаміки зміни показників результативності бойових дій, що визначалися у кожного зі шпажистів під час змагальних та тренувальних боїв. На початку та наприкінці експерименту було проаналізовано по 115 боїв. **Результати.** На основі аналізу літературних джерел розроблено авторську методіку формування індивідуального стилю бойової діяльності юних шпажистів; обґрунтовано її впровадження в практику навчально-тренувального процесу; доповнено дані щодо індивідуального стилю бою шпажистів 12-13 років. З урахуванням переважання результативних дій (дійсних уколів) шпажисти були поділені на три умовних групи: переважно атакуючі, переважно оборонні, змішаного (комбінованого) стилів. Динаміка зміни показників результативності бойових дій доводить ефективність впроваджених спеціальних вправ. **Висновки:** запропонована методика підготовки юних шпажистів до змагань з урахуванням їхніх фізичних і психологічних особливостей, а також створення індивідуальної манери ведення бою дозволяє швидше сформувати навички бойової діяльності. Встановлена вірогідна різниця між показниками кожної групи порівняння, у динаміці дослідження ($p < 0,05$) та вірогідна різниця між показниками кожної групи порівняння, у динаміці дослідження ($p < 0,01$), щодо зменшення виконання шпажистами випадкових уколів.

Ключові слова: фехтування, шпажисти, стилі бойової діяльності, єдиноборство, спорт.

Вступ. Конкуренція серед спортсменів на міжнародній арені зростає щорічно. Дуже швидко відбуваються зміни умов проведення спортивних баталій. Вдосконалюється технічне спорядження та правила змагань у видах спорту. Саме тому роль наукового супроводу набуває неабияке значення. Дослідження з усіх видів підготовки спортсменів, пошук нових шляхів підвищення результативності учасників змагань постійно розглядається вітчизняними та закордонними дослідниками у галузі фізичної культури (Бойченко, 2007; Бойченко, Алексєнко, & Алексєєва, 2015; Платонов, 2015; Коробейніков, & Дуднік, 2006; Korobeunikov, Korobeunikova, Iermakov, & Nosko, 2016).

Сучасний фехтувальний бій дуже динамічний. Він складається з безперервних активних сутичок. Результативність атакуючих дій, на відміну від дій оборони, та часових параметрів бою переважно й визначають результат поєдинку. Це вимагає активного пошуку нових шляхів підвищення спортивної майстерності фехтувальників та раціоналізації тренувального процесу.

Проблемою підвищення рівня якості спортивної підготовленості у фехтуванні займаються такі науковці: (Антохін, 2006; Бріскін, Задорожна, & Пітин, 2018; Кривенцова, & Пашкевич, 2016; Павлов, Павлович, & Лыков, 2011).

Аналіз літературних джерел з проблематики фехтування доводить, що

фактично, вони є методичними посібниками для викладання і навчання. В них містяться малюнки, детальні описи технічних елементів. Проте, більшість з них вже достатньо застаріли. На наш погляд, питання формування індивідуального стилю бойової діяльності юних шпажистів висвітлено ще недостатньо.

На базі фізичної та технічної підготовленості закладаються тактичні навички, як вміння вести боротьбу на основі розуміння бойової ситуації, з урахуванням дій та можливостей супротивника, індивідуальних особливостей та власного потенціалу (Kozina, Kot, & Ogar, 2018). Індивідуальна тактика виконання бойових прийомів є найбільш повним відображенням фізичної, технічної та психологічної підготовленості спортсмена. Діти починають займатися фехтуванням у віці 8-9 років. За тричотири роки формуються певні навички фехтувальної діяльності і вже у 12-13 років можна працювати над формуванням індивідуального стилю бойової діяльності шпажиста.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами. Робота виконана згідно з планом науково-дослідних робіт кафедри одноборств, фехтування і силових видів спорту ХНПУ імені Г.С. Сковороди, держ. реєстр. № 0114U003929.

Мета дослідження – впровадити методику формування особистого стилю ведення бойової діяльності у юних фехтувальників.

На основі мети було сформульовано наступні **завдання дослідження:**

1. Теоретичне обґрунтувати місце і значення формування індивідуального стилю бою у шпажистів.

2. Впровадити розроблену методику формування особистого стилю ведення бойової діяльності у юних фехтувальників у тренувальний процес.

3. Визначити результативність юних шпажистів під впливом запровадженої методики.

Об'єктом дослідження є тренувальний процес юних фехтувальників.

Предметом дослідження є індивідуальний стиль бойової діяльності шпажистів 12-13 років.

Матеріали та методи дослідження. *Учасники дослідження.* Під спостереженням знаходилися 23 шпажисти у віці 12-13 років. Дослідження тривало 10 місяців, з січня по жовтень 2018 року. Спортсмени тренувалися 3-4 рази на тиждень по 90 хвилин. На першому етапі було проведено визначення психолого-педагогічної характеристики кожного спортсмена та результативності його фехтувальних дій у бойовій практиці. На другому етапі були запропоновані спеціальні завдання з урахуванням індивідуальних особливостей спортсменів. На третьому етапі проведено повторне визначення результативності бойових дій.

Методи дослідження: аналіз спеціальної літератури, педагогічне спостереження, опитування, оцінка техніко-тактичних дій, методи математичної статистики обробки отриманих результатів.

Було проведено анкетування, збір інформації та її узагальнення щодо особистісних якостей членів групи, побудована програма спостереження (обробка анкетних даних та опису фіксації інформації).

Оцінка техніко-тактичних дій юних шпажистів проводилася шляхом реєстрації застосованих ефективних дій (укол є дійсним) під час боїв на результат. У кожного спортсмена було визначено арсенал бойових дій що стали результативними під час проведення п'яти боїв на результат. Техніко-тактичні дії, згідно з класифікацією були розподілені на: атаки першого наміру, контратаки, оборонні дії, атаки подальших намірів, випадкові уколи. Оцінка проводилася візуально.

Цифровий матеріал, отриманий при виконанні дослідження, був оброблений за допомогою традиційних методів

математичної статистики. Математична обробка даних проводилась за допомогою програм по обробці результатів наукових досліджень Microsoft Excel «Аналіз даних», SPSS. Відмінності вважали достовірними при рівні значущості $p < 0,05$.

Результати дослідження та їх обговорення. Фехтування – один з прадавніх видів спортивної діяльності. Фехтування визначається як умовний поєдинок на холодній спортивній зброї, що регламентований офіційними правилами змагань. Правила визначають юридичну модель даного одноборства. Фехтування не потребує спеціальних фізичних даних для занять ним і цим самим пояснюється його доступність для будь якого віку.

У боях відбуваються різноманітні поєднання рухових елементів з тактичними завданнями. З одного рухового акту може витікати декілька тактичних факторів що впливатимуть на закінчення сутички. Зміни будь-якого з компонентів, як рухового так і тактичного, змінюють сутність бойових засобів, можливості та діапазону їх застосування у кожній ситуації (Бусол, & Дьоміна, 2013).

У фехтувальному бою техніка і тактика взаємозв'язані, так як вирішення бойового завдання здійснюється в єдності намірів та дій. Згідно з фехтувальною класифікацією існують технічні прийоми та бойові дії.

Технічні прийоми фехтувальника це спеціалізовані положення та рухи, що мають характерну рухову структуру та взяті поза тактичної ситуації. Прийоми складають основу техніки фехтування (Платонов, 2015; Кривенцова, Клименченко, & Одокиенко, 2011). Технічні прийоми відрізняються просторовими, просторово-часовими, часовими, силовими, інерційними та ритмічними характеристиками. В арсеналі технічних прийомів: основні положення та рухи, переміщення, зміни позицій та з'єднань, уколи, покази уколів, батмани, захоплення, відбиви. Кожен з перелічених прийомів може виконуватися окремо як

без контакту з противником, так і під час взаємодії з ним. Певні сполучення прийомів складають рухові компоненти: атаки, зустрічні напади, захисти, відповіді, гру зброєю, маневрування, хибні напади та захисти. До основних положень та рухів відносяться: тримання зброї, стройова та бойова стійки, вихідне положення, вітання, позиції, з'єднання. До переміщень відносять: кроки, стрибки, випади, повернення з випаду, нахили, присідання, оберти тулуба.

Зміни позицій та з'єднань: з верхніх у нижні, з нижніх у верхні, з верхніх у верхні, з нижніх у нижні. Зміни позицій – прямо, на півколом. Зміни з'єднань – прямо, на півколом, колом. Уколи: прямо, переведенням, перенесенням. Уколи у верхній, нижній, внутрішній, зовнішній сектори, у тулуб, руку, ногу, маску, спину. Покази уколів у певні сектори, з втратою темпу. Батмани, захвати, відбиви: прямо, на півколові, колові. Батмани – ударні, прохідні. Зав'язування на півколові, колові. Відбиви – ударні, підстановкою, поступаючи, мінливі, відведенням.

У фехтуванні кожна технічна дія «як» диктується тактичним «чому».

Бойові дії це спеціалізовані рухи фехтувальників, що застосовуються для вирішення тактичних завдань в окремих сутичках (Платонов, 2015). Бойові дії мають декілька тактичних завдань (намірів), що відображають певний елемент змагальної діяльності фехтувальників.

Бойові дії бувають: підготовчими (розвідка, маскування, виклик); атаки (основні, повторні, відповідні, на підготовку); захисти (конкретні, узагальнюючі); відповіді; зустрічні напади (обоюдні атаки, контратаки, ремізи, пряма рука). Також атаки діляться на: прості, з фінтами, з дією на зброю, комбіновані. За момент ними характеристиками на атаки зі зближенням, на відступ, зупинкою на місці. Бойові дії бувають: обумовленими, з вибором, з переключенням, а також: навмисні, експромтні, з переключенням.

В боях на шпагах зараховуються лише уколи, немає обмежень відносно місця нанесення уколу, відсутнє поняття тактичної правоти у діях фехтувальників. Переможцем стає той хто раніше нанесе укол під час сутички та відповідну кількість уколів під час бою. Якщо обидва спортсмени наносять уколи одночасно (різниця не більше 0,05 сек.), вони присуджуються обом шпажистам. Можливість наносити уколи у будь-яку частину тіла суперника висувають певні вимоги до техніки підготовчих, атакуючих та захисних дій. Напади шпажистів мають бути точними, виконуватися на максимальній швидкості, економічно. В бою на шпагах також необхідно передбачати постійні дистанційні зміни, тобто зміни відстані до мети, відчувати мікроінтервали часу для випередження противника в атаках, контратаках та ремізах.

Обидва фехтувальника прагнуть перемоги, що створює стан конфліктної гри яка пред'являє різноманітні вимоги до фізичної та психічної підготовленості. В стані емоційного збудження від очікування непередбачених загроз з боку супротивника фехтувальнику доводиться безперервно сприймати потік інформації, обробляти сигнали, приймати рішення та втілювати їх у конкретні бойові дії. І все це за умови дефіциту часу та корисної інформації. У фехтуванні немає єдино вірних засобів ураження противника. Кожна дія має можливість скасування, протидію, контр-дію і так далі.

Тактика це вміння розумно, логічно керувати технікою, адекватно бойовій ситуації. Тактична діяльність фехтувальників спрямована на підготовку та застосування засобів ведення поєдинків, а також на побудову окремих боїв та турніру в цілому (Антохин, 2006; Tyshler, & Ryzhkova, 2014).

Тактичні завдання з підготовки атак, захистів та відповідей, зустрічних нападів виконуються шляхом розвідки, маскуванню, викликів, що втілюються у гри зброєю, маневруванні, хибних нападах і

захистах з різною загрозою безпеки. В тактичні завдання, що виражають залежність між намірами фехтувальників та їхньою руховою діяльністю входять: бойове призначення засобів (атака, зустрічний напад, захист), особливості їхнього застосування на різних етапах розвитку сутички (атаки основні, повторні, відповідні, на підготовку, обоюдні, контратаки, ремізи, конкретні, узагальнюючі захисти та відповіді) (Ivashchenko, Iermakov, Khudolii, Cretu, & Potop, 2017). Тактична сутність засобів фехтування залежить і від характеру реагування спортсменів, що виконують дії обумовлено, з вибором, з переключенням (Бріскін, Задорожна, & Пітин, 2018). На тактичну модель усього бою також впливає завдання оволодіння простором поля бою, ініціативою ведення бою, утриманням завойованої переваги в рахунку під час вичерпаного часу сутички, стримуванням активності противника тощо.

Отже, технічна недосконалість обмежує, а іноді і зовсім зводить на ні тактичну перевагу. Тактично вірна дія, але технічно виконана неякісно, не вчасно не досягає мети. Мислення фехтувальника стає тактичним, тобто спеціальним бойовим вмінням тільки тоді, коли виконується у дії і нею підкріплюється. Зазначимо, що особливості бойової діяльності пред'являють певні вимоги до мислення. Задовольнити їх можливо тільки за умови спеціальної підготовки.

Складності тактичного мислення проявляються в тому, що за дуже короткі проміжки часу необхідно осмислювати: 1) зовнішню бойову ситуацію, що постійно змінюється; 2) психологічну обстановку, тобто хід думок та намірів противника; 3) виконувати одночасно два завдання: успішно атакувати та успішно захищатися. Аналізувати хід бою та робити висновки.

Тактична творчість фехтувальника завжди відображає особистість спортсмена, його характер, морально-вольові якості, особливості темпераменту.

За психологічними ознаками усіх фехтувальників можна поділити на основних типи: активний (атакуючий) та пасивний (той хто захищається).

Активний фехтувальник намагається керувати ходом бойової взаємодії, він сам створює обстановку, що змушує противника помилитися. Його відмінні риси це сильна воля, цілеспрямованість, сміливість, рішучість.

Пасивний фехтувальник віддає ініціативу в діях своєму супернику, воліє діяти в обороні, схильний до бездіяльності та вичікуванням під час бою. Психологічно він характеризується не достатком волі, не рішучістю, безініціативністю, слабким розвитком тактичного мислення (Коробейніков, & Дуднік 2006). Безумовно, між цими крайніми типами є проміжні типи особистості, з відхиленнями у той чи інший бік.

За більш вузькими, спеціально фехтувальними признаками, схильністю діяти у нападі та захисті фехтувальників поділяють на бійців атакуючого та оборонного стилів (Бріскін, Задорожна, & Пітин, 2018).

За манерою ведення бою, обумовленою особливостями навчання та тренування, спрямованості тактичного мислення, усіх фехтувальників можна розподілити на такі групи: переважно навмисних дій та переважно експромтних (імпровізаційних) дій (Kriventsova, Iermakov, Bartik, Nosko, & Synarski. 2017). Тут також необхідно вважати, що не існує таких спортсменів у чистому вигляді. Саме тому застосовується формулювання «переважно».

Кожен спортсмен має формувати свій стиль бойової діяльності на основі власних психічних особливостей, фізичної та технічної підготовленості, розуміння сенсу бойової діяльності. Індивідуальний стиль ведення бою шпажистів залежить від ряду характеристик, а саме: співвідношення росту та ваги, його психологічних особливостей, рівня фізичної підготовленості, рівня технічної

підготовленості, розуміння тактики ведення поєдинку тощо.

Спеціалізованими тактичними вміннями є: вміння діяти на основі простої реакції (атакувати, контратакувати, ремізити, захищатися, виконувати відповідь); розрізняти на основі диз'юнктивної реакції (сектор та напрямок для нападу, простий напад від нападу з фінтами, підготовку), переключатися на основі диференційної реакції (від підготовки нападу до захисту, від одного нападу до іншого, від нападу в один сектор до іншого сектору, від нападу до захисту, від захисту до нападу, від захисту до повторного захисту). Вершиною тактичної майстерності є виховання почуття передбачення (дистанції, початку дії, дистанційних та моментних характеристик дій зброєю) (Антохин, 2006; Кривенцова, Клименченко, & Одокиєнко, 2011).

Манера фехтування (стиль), за визначенням Д.А.Тишлера, залежить від характеру ведення бою, як-то: маневровий; позиційний; очікуваний; швидкоплинний; наступальний; оборонний; комбінований з обігранням тактичних задумів противника; руйнування задумів противника передбачуваними діями; нав'язування противнику одноборства зброєю, входячи у зав'язування, багатотемпові сутички; застосування тактичних схем з чергуванням дій нападу та оборони.

Шпажисти 12-13 років, які складають навчально-тренувальну групу тренера Сича Д.В., та їхні батьки погодилися на участь у нашому дослідженні про що дали письмову згоду.

Шляхом спостережень, бесід з тренером, спортсменом, групою, нами було проведено психолого-педагогічний аналіз кожного шпажиста, за такими критеріями: загальні відомості; психомоторні здібності (рівень розвитку фізичних якостей, швидкість оволодіння руховими навичками, рівень спортивної майстерності, рівень тактичного мислення, емоційна стійкість); організованість і дисциплінованість; кругозір; інтереси та

захоплення; задоволення від досягнутих результатів.

Також були проаналізовані 115 боїв, по 5 у кожного зі спортсменів, щодо застосування ними ефективних засобів нанесення уколів.

За результатами аналізу психолого-педагогічних характеристик та манери ведення бою, шпажисти були поділені на три умовні групи: I група – переважно атакуючого (n=9); II група – переважно оборонного (n=8); III група – змішаного (комбінованого) (n=6) стилів.

Експериментальна методика нашого дослідження основана на індивідуальній роботі зі шпажистами за для формування стилів бойової діяльності. Відповідно до переважання манери ведення бою всі шпажисти отримали індивідуальні завдання навчатися виконувати та відпрацьовувати до автоматизму власні «коронки», тобто дії які притаманні певному бійцю, ми розробили по два індивідуальних та загальні завдання.

Шпажистам атакуючого стилю нами було рекомендовано виконувати такі вправи:

I вправа: входження в дистанцію з хибною дією у районі гарди; Відповідь з вибором: захист або розрив дистанції-укол з переведенням або пряма атака

II вправа: входження в дистанцію з показом уколу в район гарди;

Після захисту противника, відповідь купе з випадом у стегно

Для шпажистів переважно оборонного стилю ми рекомендовали виконувати наступні вправи:

I вправа: збереження дистанції з виконанням хибних дій в район руки; На атаку противника: хибна дія-захист-відповідь.

II вправа: виконання швидкого входження в дистанцію; На контратаку противника, перехоплення-укол.

Для шпажистів змішаного (комбінованого) стилю було рекомендовано:

I вправа: хибна атака в руку; На розрив дистанції та атаки з випадом противника; Розрив дистанції-відповідна атака з опозицією «кидком».

II вправа: на атаку випадом противника захист зі зближенням; На переведення противника, з кроком назад виконує контратаку.

А також для спортсменів усіх груп в обов'язковому порядку пропонувалося: 1) у будь-якому бою (навчальному або тренувальному), при нанесенні або отриманні уколу, негайно (самостійно, або з допомогою) провести аналіз дій; 2) у кожному бою налаштовуватися на перемогу, до останнього використовувати усі свої можливості; 3) постійно намагатися нав'язувати противнику незручну для нього ситуацію (дистанційну, позиційну, тактичну); 4) у діях противника вивчати та запам'ятовувати все, що викликає труднощі у боротьбі з ним, шукати шляхи їх вирішення і тим самим збагачувати власний арсенал дій.

Аналіз бойових дій юних шпажистів свідчить, що на початку дослідження спортсмени мали достатньо велику кількість уколів, що були нанесені випадково, майже не виконувалися атаки другого та подальших намірів, чітко переважали дії, що визначали їх фехтувальні стилі. Наприкінці дослідження, суттєво зменшилась кількість випадкових уколів, зросла результативність атак першого наміру, у шпажистів II та III груп підвищилась якість виконання контр-атакуючих дій, що доводить більш свідоме виконання прийомів. Результати наведені у таблиці 1.

Отже, фехтувальник кожного стилю, який застосовує на тренуваннях та змаганнях увесь свій арсенал технічних прийомів і тактичних дій, вдосконалює власну манеру ведення бою може стати достатньо професійним. Реалії бою доводять, що майже постійно необхідно виконувати навмисні та експромтні дії. Важливою умовою формування індивідуального стилю шпажиста є розвиток здатності до екстраполяції

рухових дій та імпровізацій виконання прийомів на доріжці. Тому, *рекомендуємо* формувати навички адекватної оцінки ситуації, що виникає під час бою,

програмувати зміст рухових дій під час навчальних боїв, відпрацьовувати різноманітні варіанти виконання основної дії.

Таблиця 1

Зміни структури бойових дій шпажистів 12-13 років

Дії (%)	I група (M±m) n = 9	II група (M±m) n = 8	III група (M±m) n = 6
На початку дослідження (аналіз 115 боїв)			
Атаки першого наміру	40,6±8,3	6,2±3,5	15,1±5,4
Контратаки	18,3±4,9	10,2±4,5	33,6±7,1
Оборонні дії	23,1±5,3	52,3±7,4	22,3±6,2
Атаки подальших намірів	5,9±1,6	11,5±0,8	12,6±3,8
Випадкові уколи	12,1±2,1	19,8±5,4	16,4±5,1
У динаміці через 10 місяців (аналіз 115 боїв)			
Атаки першого наміру	58,3±9,2*	15,8±4,5*	12,1±4,1
Контратаки	17,5±6,5	20,1±5,5*	49,6±8,5*
Оборонні дії	10,8±5,4*	43,3±6,1	16,1±4,9
Атаки подальших намірів	12,1±4,6*	15,5±4,5	16,7±5,1
Випадкові уколи	1,3±0,5**	5,3±5,4**	5,5±3,1*

Примітка: * - вірогідна різниця між показниками кожної групи порівняння, у динаміці дослідження ($p < 0,05$, *t*-критерій для двох залежних (парних) вибірок); ** - вірогідна різниця між показниками кожної групи порівняння, у динаміці дослідження ($p < 0,01$, *t*-критерій для двох залежних (парних) вибірок)

Підвищення точності рухових дій при реагуванні на рухомий об'єкт забезпечується виконанням завдань спрямованих на покращення швидкості сприйняття та переробки інформації, що відбувається в процесі тренувально-змагальної діяльності при зміні просторово-часових параметрів рухових дій противника; динаміці темпо-ритмових характеристик прийомів що застосовуються при виконанні атак та захистів.

Індивідуальна манера ведення бою шпажистом завжди ускладнює противнику вирішення власних тактичних завдань. Йому доводиться шукати більш нестандартні способи виконання протидії. Аналіз варіантів розв'язання різноманітних тактичних дій шпажистами надає можливість тренеру будувати завдання тактичної підготовки з урахуванням реальних ситуацій. Отже, у тренувальному процесі необхідно постійно

моделювати умови та ситуації змагальної діяльності через роботу в парах з супротивниками різного рівня майстерності, підготовленості та тактичними манерами ведення бою, постійно змінювати противників.

Під впливом розробленої та апробованої методики вірогідна різниця між показниками кожної групи порівняння, у динаміці дослідження ($p < 0,05$) у групах набув змін: у групі «атакуючого стилю», щодо атак першого наміру та подальших намірів, а також оборонних дій; у групі «оборонного стилю», щодо атак першого наміру та контратак; у групі «комбінованого стилю», щодо контратак.

Також встановлена вірогідна різниця між показниками кожної групи порівняння, у динаміці дослідження ($p < 0,01$) щодо зменшення виконання шпажистами випадкових уколів.

Отже, розроблену методику формування тактичного мислення юних шпажистів 12-13 років з урахуванням переважних стилів (манери ведення бойової діяльності) можна вважати ефективною.

Висновки. 1. Теоретичне обґрунтування місця і значення формування індивідуального стилю бою у шпажистів 12-13 років дозволило стверджувати, що ця проблема й досі є актуальною і має велике значення задля оцінювання діяльності спортсменів при вирішенні завдань, що забезпечують індивідуальне засвоєння техніки виконання фехтувальних прийомів.

2. Розроблена методика формування індивідуального стилю у шпажистів дає можливість виявити раціональну послідовність педагогічного впливу, спрямованого на засвоєння технічних прийомів, а також реалізацію компонентів, що забезпечують зростання спортивної майстерності.

3. Доведено, що в процесі формування індивідуального стилю бою у шпажистів необхідно створювати певні педагогічні ситуації, які вимагають максимальної реалізації власних можливостей шляхом пошуку вирішення

складних рухових завдань в умовах дефіциту часу. Доведено позитивний вплив запропонованої методики на ефективність бойової діяльності шпажистів. Встановлена вірогідна різниця між показниками кожної групи порівняння, у динаміці дослідження ($p < 0,05$). Також встановлена вірогідна різниця між показниками кожної групи порівняння, у динаміці дослідження ($p < 0,01$) щодо зменшення виконання шпажистами випадкових уколів.

Все це доводить, що під впливом розробленої методики у шпажистів 12-13 років покращилося розуміння сенсу бойової діяльності.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку будуть спрямовані на перевірку та корегування запропонованої методики впроваджені у навчально-тренувальний процес фехтувальників-шпажистів.

Конфлікт інтересів. Автори відзначають, що не існує ніякого конфлікту інтересів.

Джерела фінансування. Ця стаття не отримала фінансової підтримки від державної, громадської або комерційної організації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Антохин, А. В. (2006). *Построение интегральной подготовки фехтовальщиков-рапиристов 15-16 лет.* (Автореф. дис. канд. пед. наук). Москва.
- Бойченко, Н. В. (2007). «Пути повышения эффективности тренировочного процесса в восточных единоборствах». *Физическое воспитание студентов творческих специальностей*, 2, 148-150.
- Бойченко, Н. В., Алексенко, Я. В., & Алексеева, І. А. (2015). Інноваційні технології в системі підготовки спортсменів-єдиноборців. *Єдиноборства*, (11), 25-27.
- Бріскін, Ю. А., Задорожна, О. Р., & Пітин, М. П. (2018). *Інноваційні засоби підготовки спортсменів у фехтуванні: монографія.* Київ.
- Бусол, В., & Дьоміна, О. (2013). *Фехтування в Україні: історія та сучасний стан: навч. посіб.* Київ.
- Коробейніков, Г. В., & Дуднік О. К. (2006). «Діагностика психоемоційних станів у спортсменів». *Спорт. медицина*, 1, 33-36.
- Кривенцова, І. В., Клименченко, В. Г., & Одокиенко, І. І. (2011). «Особенности методики обучения фехтованию будущих педагогов». *ТМФВ*, (11), 14-18.
- Кривенцова, І. В., & Пашкевич, С. А. (2016). «Ефективність рухливих ігор у розвитку швидкісних якостей 12-14 річних фехтувальників». *Наука і освіта*, (8), 98-100.
- Павлов, А. І. Павлович, В. Ю., & Лыков, Ю. В. (2011). «Специализированная подготовка к боям с конкретным соперником в фехтовании». *Научно-методические проблемы*

спортивного фехтования: материалы науч.- практ. конф, Смоленская гос. акад. физ. культуры, спорта и туризма, 11-17.

- Платонов, В. Н. (2015). *Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте*. Общая теория и ее практические приложения : учебник [для тренеров] : 2 кн. Олимп. лит., Киев.
- Ivashchenko, O. V., Iermakov, S. S., Khudolii, O. M., Cretu, M., & Potop, V. (2017). «Level of physical exercises' mastering in structure of 11-13 yrs age boys' motor fitness». *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*, 21(5), 236-243.
- Korobeynikov, G., Korobeynikova, L., Iermakov, S., & Nosko, M. (2016). «Reaction of heart rate regulation to extreme sport activity in elite athletes». *Journal of Physical Education and Sport*, vol. 16, no. 3, pp. 976-981; doi: 10.7752/jpes.2016.03154
- Kozina, Zh. L., Kot, V., & Ogar, G. .A. (2018). «Individual approach in the preparation of athletes in martial arts». *Health, sport, rehabilitation*, 4(2), 28-38.
- Kriventsova, I., Iermakov, S., Bartik, P., Nosko, M., & Wojciech J Cynarski. (2017). «Optimization of student-fencers' tactical training». *Ido Movement for Culture. Journal of Martial Arts Anthropology*, 17(3), 21-30.
- Tyshler, D. A., & Ryzhkova, L. G. (2014). «Pedagogic principles of initial training». *Fizicheskaia kul'tura: vospitanie, obrazovanie, trenirovka*, 3, 34-36.

Стаття надійшла до редакції: 05.01.2019 р.

Опубліковано: 07.02.2019 р.

Аннотация. Кривенцова И. В., Иванов А. В., Хворост М. В. Индивидуальные стили боевой деятельности юных шпажистов. Цель: исследовать методику формирования индивидуального стиля ведения боевой деятельности у юных фехтовальщиков. **Материал и методы:** в исследовании приняли участие 23 шпажиста в возрасте 12-13 лет. Исследование длилось 10 месяцев. Спортсмены тренировались 3-4 раза в неделю по 90 минут. Проведен анализ специальной литературы, педагогические наблюдения, опросы тренера, родителей и спортсменов, составлены психолого-педагогические характеристики каждого шпажиста. Оценка предложенной методики осуществлялась при помощи анализа динамики изменений показателей результативности боевых действий, которые определялись у каждого из шпажистов во время соревновательных и тренировочных боев. В начале и в конце эксперимента было проанализировано по 115 боев. **Результаты.** На основе анализа литературных источников разработана авторская методика формирования индивидуального стиля боевой деятельности юных шпажистов; обосновано ее внедрение в практику учебно-тренировочного процесса шпажистов; дополнено данные про индивидуальный стиль ведения боя шпажистами 12-13 лет. С учетом преобладания результативных действий (действительных уколов) шпажисты были распределены на три условных группы: преимущественно атакующего, преимущественно оборонительного и смешанного (комбинированного) стилей. Динамика изменений показателей результативности боевых действий доказывает эффективность внедренных специальных упражнений. **Выводы:** предложенная методика подготовки юных шпажистов к соревнованиям с учетом их физических и психологических особенностей, а также формирование индивидуальной манеры ведения боя позволяет быстрее сформировать навыки боевой деятельности. Установлена достоверная разница между показателями каждой группы сравнения, в динамике исследования ($p < 0,05$) и достоверная разница между показателями каждой из групп сравнения, в динамике исследования ($p < 0,01$), в сторону уменьшения выполнения шпажистами случайных уколов.

Ключевые слова: фехтование, шпажисты, стили боевой деятельности, единоборство, спорт.

Abstract. Kriventsova I., Ivanov O., Khvorost M. Individual styles of combat activities of young fencers. Purpose: to explore the method of forming an individual style of conducting combat activities among young fencers. **Material and methods:** 23 women aged 12–13 years took part in the study. The study lasted 10 months. Athletes trained 3-4 times a week for 90 minutes. The analysis of the special literature, pedagogical observations, interviews of the coach, parents and athletes, the psychological and pedagogical characteristics of each fencer were made. Evaluation of the proposed methodology was carried out by analyzing the dynamics of changes in the performance indicators of combat operations, which were determined by each of the epee attackers during competitive and training battles. At the beginning and at the end of the experiment, 115 fights were analyzed. **Results.** Based on the analysis of literary sources, the author developed a method for the formation of the individual style of the combat activities of young epee fencers; substantiated its introduction into the practice of the training process of the fencers; The data on the individual style of fighting by epee fencer of 12-13 years old is added. Taking into account the predominance of effective actions (actual touches), the epee fencers were divided into three conditional groups: predominantly attacker, predominantly defensive and mixed (combined) styles. The dynamics of changes in combat performance indicators proves the effectiveness of the implemented special exercises. **Conclusions:** the proposed method of preparing young fencers for competitions, taking into account their physical and psychological characteristics, as well as the formation of an individual manner of warfare, makes it possible to quickly form combat skills. A significant difference was established between the indicators of each comparison group, in the dynamics of the study ($p < 0.05$) and a significant difference between the indicators of each of the comparison groups, in the dynamics of the study ($p < 0.01$,) in the direction of decreasing the performance of random touches by the fencers.

Keywords: fencing, epee fencers, combat activities, combat, sport.

References

- Antohin, A. V. (2006). *Postroenie integral'noj podgotovki fehtoval'shnikov-rapiristov 15-16 let.* (Avtoref. dis. kand. ped.nauk). Moskva.
- Boychenko, N. V. (2007). «Puti povysheniya jeffektivnosti trenirovochnogo processa v vostochnyh edinoborstvah». *Fizicheskoe vospitanie studentov tvorcheskikh special'nostej*, 2, 148-150.
- Boychenko, N. V., Aleksjenko, Ja. V., & Aleksjejeva, I. A. (2015). Innovacijni tehnologii' v systemi pidgotovky sportsmeniv-jedynoborciv. *Edynoborstva*, (11), 25-27.
- Briskin, Ju. A., Zadorozhna, O. R., & Pityn, M. P. (2018). *Innovacijni zasoby pidgotovky sportsmeniv u fehtuvanni: monografija.* Kyi'v.
- Busol, V., & D'omina, O. (2013). *Fehtuvannja v Ukrai'ni: istorija ta suchasnyj stan: navch. posib.* Kyi'v.
- Korobejnikov, G. V., & Dudnik O. K. (2006). «Diagnostyka psyhoemocijnyh staniv u sportsmeniv». *Sport. medycyna*, 1, 33-36.
- Krivencova, I. V., Klimentchenko, V. G., & Odokienko, I. I. (2011). «Osobennosti metodiki obuchenija fehtovaniju budushhij pedagogov». *TMFV*, (11), 14-18.
- Kryvencova, I. V., & Pashkevych, S. A. (2016). «Efektyvnist' ruhlyvyh igor u rozvytku shvydkisnyh jakostej 12-14 richnyh fehtoval'nykiv». *Nauka i osvita*, (8), 98-100.
- Pavlov, A. I. Pavlovich, V. Ju., & Lykov, Ju. V. (2011). «Specializirovannaja podgotovka k bojam s konkretnym sopernikom v fehtovanii». *Nauchno-metodicheskie problemy sportivnogo fehtovanija: materialy nauch.- prakt. konf, Smolenskaja gos. akad. fiz. kul'tury, sporta i turizma*, 11-17.
- Platonov, V. N. (2015). *Sistema podgotovki sportsmenov v olimpijskom sporte. Obshhaja teorija i ee prakticheskie prilozhenija : uchebnik [dlja trenerov] : 2 kn. Olimp. lit., Kiev.*

- Ivashchenko, O. V., Iermakov, S. S., Khudolii, O. M., Cretu, M., & Potop, V. (2017). «Level of physical exercises' mastering in structure of 11-13 yrs age boys' motor fitness». *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*, 21(5), 236-243.
- Korobeynikov, G., Korobeynikova, L., Iermakov, S., & Nosko, M. (2016). «Reaction of heart rate regulation to extreme sport activity in elite athletes». *Journal of Physical Education and Sport*, vol. 16, no. 3, pp. 976-981; doi: 10.7752/jpes.2016.03154
- Kozina, Zh. L., Kot, V., & Ogar, G. A. (2018). «Individual approach in the preparation of athletes in martial arts». *Health, sport, rehabilitation*, 4(2), 28-38.
- Kriventsova, I., Iermakov, S., Bartik, P., Nosko, M., & Wojciech J Cynarski. (2017). «Optimization of student-fencers' tactical training». *Ido Movement for Culture. Journal of Martial Arts Anthropology*, 17(3), 21-30.
- Tyshler, D. A., & Ryzhkova, L. G. (2014). «Pedagogic principles of initial training». *Fizicheskaia kul'tura: vospitanie, obrazovanie, trenirovka*, 3, 34-36.

Відомості про авторів:

Кривенцова Ірина Володимирівна: канд. пед. наук, доцент, завідувач кафедри єдиноборств, фехтування і силових видів спорту; Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди: вул. Алчевських 29, м. Харків, 61002, Україна.

Кривенцова Ірина Владимировна: канд. пед. наук, доцент, заведующая кафедри єдиноборств, фехтування и силовых видов спорта; Харьковский национальный педагогический университет имени Г.С. Сковороды: ул. Алчевских 29, г. Харьков, 61002, Украина.

Irina Kriventsova: Candidate of Pedagogical Sciences, assistant professor, head of the department martial arts, fencing and strength sports; H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University: Alchevskikh str. 29, Kharkov, 61002, Ukraine.

<http://orcid.org/0000-0001-6931-3978>

E-mail: Kriventsova.ira@ukr.net

Іванов Олександр Валентинович: старший викладач кафедри єдиноборств, фехтування і силових видів спорту; Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди: вул. Алчевських 29, м. Харків, 61002, Україна.

Иванов Александр Валентинович: старший преподаватель кафедры єдиноборств, фехтування и силовых видов спорта; Харьковский национальный педагогический университет имени Г.С. Сковороды: ул. Алчевских 29, г. Харьков, 61002, Украина.

Alexander Ivanov: Senior lecturer of the department of martial arts, fencing and strength sports; H.S. Skovorda Kharkiv National Pedagogical University: Alchevskikh str. 29, Kharkov, 61002, Ukraine.

<https://orcid.org/0000-0003-0370-3038>

E-mail: ivanov.hnpu@gmail.com

Хворост Максим Владимирович: заслужений майстер спорту України, аспірант, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди: вул. Алчевських 29, м. Харків, 61002, Україна.

Хворост Максим Владимирович: заслуженный мастер спорта Украины, аспирант, Харьковский национальный педагогический университет имени Г.С. Сковороды: ул. Алчевских 29, г. Харьков, 61002, Украина.

Maksym Khvorost: Honored Master of Sports of Ukraine, graduate student, H.S. Skovorda Kharkiv National Pedagogical University: Alchevskikh str. 29, Kharkov, 61002, Ukraine.

<https://orcid.org/0000-0002-4824-478X>

E-mail: maxsimus198248@gmail.com